Кобилянська А.В.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету**Kobylians'ka Alla**

International Humanitarian University

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДЕФІЦИТУ
ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ****MODERN ASPECT OF GLOBAL ECONOMIC GOVERNANCE DEFICIT**

Стаття присвячена дослідженню проблеми дефіциту глобального економічного врядування на сучасному етапі. Аналізуючи праці іноземних вчених щодо системи глобального врядування, ми визначили характерні особливості системи глобального економічного врядування, побудували відповідну структуру такого врядування, визначили проблемні аспекти цієї системи щодо потенціалу виникнення дефіцитів глобального економічного врядування. Показано взаємозв'язок різних режимів ГЕВ та його інструментів, доведено існування трьох основних проявів дефіциту глобального економічного врядування, таких як наявність глобальних економічних дисбалансів, політизація, контр-інституціоналізація. Аналізуючи природу виявлених дисбалансів глобального економічного розвитку за умови гіперглобалізації, а саме просторові дисбаланси, структурні дисбаланси, дисбаланс виробництва приватних благ, дисбаланс виробництва глобальних суспільних благ, дигіталізацію та віртуалізацію господарського життя в контексті наявних режимів ГЕВ, ми дослідили недоліки кожного режиму, а також запропонували оптимальні форми гібридного режиму глобального економічного врядування як інструмента подолання його дефіцитів.

Ключові слова: гіперглобалізація, дефіцит глобального економічного врядування, глобальне суспільне благо, глобальні економічні дисбаланси.

Статья посвящена исследованию проблемы дефицита глобального экономического управления на современном этапе. Анализируя труды зарубежных ученых касательно системы глобального управления, мы определили характерные особенности системы глобального экономического управления, построили соответствующую структуру такого управления, определили проблемные аспекты системы касательно потенциала возникновения дефицитов глобального экономического управления. Показана взаимосвязь разных режимов ГЭУ и его инструментов, доказано существование трех основных проявлений дефицита глобального экономического управления, таких как наличие глобальных экономических дисбалансов, политизация, контр-институционализация. Анализируя природу выявленных дисбалансов глобального экономического развития в условиях гиперглобализации, а именно пространственные дисбалансы, структурные дисбалансы, дисбаланс производства частных благ, дисбаланс производства глобальных общественных благ, дигитализацию и виртуализацию хозяйственной жизни в контексте существующих режимов ГЭУ, мы исследовали недостатки каждого режима, а также предложили оптимальные формы гибридного режима глобального экономического управления как инструмента преодоления его дефицитов.

Ключевые слова: гиперглобализация, дефицит глобального экономического управления, глобальное общественное благо, глобальные экономические дисбалансы.

The article is devoted to the study of the problem of global economic governance deficit. Analyzing the works of foreign scientists devoted to the system of global governance, the characteristic features of the global economic governance system were identified, an appropriate structure of such governance was built, and the problem aspects of this system were traced out regarding existence of the potential for global economic governance deficit. It was substantiated that the system of global economic governance is much more complicated than that of global governance: while law and government institutions are being the levels of global governance, they are only elements of global economic governance; the very system of global economic governance is more multi-instrumental, in contrast to the linear dependence within the three-level global governance approach; the system of GEG has matrix structure of the multivariate interference of the GEG modes and objects and the options for using various

instruments within each combination. The paper reveals the interconnection between different regimes of GEG and its instruments, the existence of three main manifestations of the deficit of global economic governance: the existence of global economic imbalances, politicization, and counter-institutionalization. Analyzing the nature of the identified imbalances of global economic development in conditions of hyper globalization, namely: spatial (regional, country) imbalances, sector imbalances, imbalances in the production of private goods, imbalances in the production of global public goods, digitization and virtualization of economic life, in the context of the existing GEG regimes, the shortcomings of each regime were studied and the optimal forms of the hybrid regime of GEG, as an instrument for overcoming GEG deficit, were suggested.

Key words: hyper globalization, deficit of global economic governance, global public good, global economic imbalances.

Постановка проблеми. Питання дефіциту глобального врядування загалом та глобального економічного врядування (ГЕВ) зокрема є наріжним каменем останніх досліджень в галузі глобальної політекономії. Наростання протиріч (гіпер)глобалізації, таких як поглиблення економічних зв'язків на тлі дезінтеграції, універсалізація правил та процедур провадження економічних транзакцій та нео-колонізація, вирівнювання темпів економічного зростання разом з наростанням диспропорцій глобального економічного розвитку, приводить до виникнення потенціалу дефіциту глобального економічного врядування. За умови провадження ревізійністської політики глобальними економічними лідерами це підвищує нестабільність глобального економічного середовища та ускладнює господарську діяльність всіх економічних суб'єктів глобального господарства. Розгляд причин дефіциту глобального економічного врядування та пошук інструментів його подолання є важливими практичними та теоретичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дефіциту глобального врядування присвячені праці таких вчених, як В.А. Ніконов, Н.П. Шмельов, П.М. Хаас, Р. Хіггот. Втім, питання дефіциту саме глобального економічного врядування в науковій літературі майже не розглядаються. Поточне дослідження присвячене усуненню відповідних прогалин.

Звертаючись до теоретичних основ глобального врядування, одним з авторів яких є М. Зьорн, бачимо, що глобальне врядування – це певні вправи владних інститутів по-різні боки від кордону щодо спільних благ та транснаціональних проблем, тому воно завжди є актом комунікації [1]. Логічно, що за умови браку останньої або її неефективності глобальне господарство постає перед проблемою дефіциту глобального врядування.

Не ототожнюючи поняття дефіциту транснаціональної та міжнародної комунікації з дефіцитом глобального врядування, зазначаємо, що сучасній системі мультиетаризму все ж таки притаманні ознаки дефіциту комунікації.

Остання подеколи приймає форми політизації та контр-інституціоналізації [1].

Розглядаючи трьохступеневу систему глобального врядування, яку пропонує М. Зьорн, що складається з норм права, інститутів та взаємодії між органами влади, вважаємо, що варто переусвідомити, яке місце в цій системі відведене глобальному економічному врядуванню або як вона має бути перебудована відповідно до специфіки економічного управління. Від цього залежать також методологічні основи вивчення дефіциту ГЕВ.

З огляду на те, що сучасні дослідження глобального врядування перебувають на третій стадії, поєднуючи мікро- та макropідходи [2], дослідження ГЕВ теж перебувають на етапі синергетичного поєднання наукових надбань та зусиль щодо дослідження глобального економічного врядування на мікро- та макрорівнях.

Метою статті є визначення причин та проявів дефіциту глобального економічного врядування та пошук шляхів його подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження дефіциту глобального економічного врядування варто розпочати з визначення його системи.

Спираючись на власні попередні теоретичні розробки, пропонуємо розглядати систему глобального економічного врядування відповідно до рис. 1.

Як видно зі схеми, система глобального економічного врядування набагато складніша за систему глобального врядування.

По-перше, коли, на думку вчених, норми права та урядові установи є рівнями системи глобального врядування, для глобального економічного врядування вони є лише елементами. Сама ж система глобального економічного врядування є більш мультиінструментальною: там, де глобальне врядування обмежується правовими нормами та комунікацією між країнами, глобальне економічне врядування має в своєму арсеналі взаємодію на рівні підприємств та їх мереж, а в основу прийняття рішень покладають економічні мотиви та/або цілі сталого розвитку.

			<i>Режими ГЕВ</i>				
			<i>Формальне ГЕВ</i>	<i>Неформальне ГЕВ</i>			<i>Змішане ГЕВ</i>
			Надурядові організації	Міжнародні неурядові організації (Неформальне міжнародне законодавство)	Виробничі мережі	Міжурядові мережі	Гібридні форми
<i>Об'єкти ГЕВ</i>	<i>Річеві площини ГЕВ</i>	Глобальної економіки					
		Міжнародної економіки					
		Глобальної та міжнародної міжрегіональної економіки, міждержавних інтеграційних об'єднань					
		Національної економіки					
	<i>Сфери ГЕВ</i>	Економіка					
		Технологічний та науковий розвиток					
		Політика та державне управління					
		Екологія					
		Соціум					
		Культура					
	<i>Процеси ГЕВ</i>	Інтеграційні					
		Економічних циклів					
		(Гіпер)глобалізації/локалізації					
	<i>Структурні множини ГЕВ</i>	Фізичні та юридичні особи резиденти країн					
		Країни, в т.ч. в особі урядів					
		Інтеграційні об'єднання					
		Міжнародні організації					
		МНК та ТНК, міжнародні банки, біржі					
		НУО, громадськість в широкому розумінні					

Рис. 1. Система глобального економічного врядування

Джерело: розроблено автором

По-друге, на відміну від лінійної залежності в межах тривісного підходу глобального врядування, в рамках ГЕВ ми стикаємося з матричною структурою мультіваріативного взаємовпливу режимів й об'єктів ГЕВ та опцій використання різноманітних інструментів в межах кожного поєднання. Такий механізм реалізації глобального економічного врядування є більш складним, втім, і більш гнучким.

Звісно, норми міжнародного права, настанови та рішення надурядових міжнародних організацій є певною мірою рамковими щодо інших груп інструментів ГЕВ.

Формально це можна відобразити таким чином (рис. 2).

З огляду на те, що міжнародні організації та країни як суб'єкти ГЕВ перебувають в тісному взаємозв'язку, що відображено в програмних

документах міжнародних організацій (механізм голосування, головування тощо), говорити про повну автономність формального глобального економічного врядування від неформального неможливо. Відповідні зв'язки відображені на рис. 2, де суцільними лініями позначено фактичні взаємозв'язки, зокрема взаємозв'язки підпорядкованості, а пунктирними – можливі.

Повертаючись до питання дефіциту глобального економічного врядування, зазначимо, що кризу системи міжнародного права в контексті суто економічного регулювання ілюструють останні події. Світові економічні лідери ставлять під сумнів наявні міжнародні правові норми, проваджують ревізійніську політику. Зрештою, регіональні та світові кризи, що виникають на тлі цих подій, за відсутності дієвих компенсаторних механізмів та механізмів при-

Рис. 2. Взаємозв'язок режимів та груп інструментів ГЕВ

Джерело: розроблено автором

мусу вказують на наявність дефіциту глобального економічного врядування.

Характерні ознаки дефіциту глобального економічного врядування варто узагальнити таким чином:

- наявність істотних економічних дисбалансів (зокрема, монополізація ринків виробництва та збуту);
- політизація економічних рішень;
- криза інституцій та контр-інституціоналізація (зокрема, відсутність консенсусу, розмивання сфер інтересів та відповідальності).

З ознак наявності дефіциту глобального економічного врядування на сучасному етапі варто виділити наявність істотних економічних дисбалансів в масштабах глобального господарства.

Глобальні економічні дисбаланси за умови гіперглобалізації як феномена все більш глибокої глобалізації господарського життя, яка розвивається галопуючими темпами із середини 1980-х рр. [3, с. 40], виявляються переважно за такими напрямками:

- просторові (регіональні, країнові) дисбаланси (дефіцит балансу поточних операцій нижче бажаного рівня у США та Великобританії, водночас профіцит балансу поточних операцій більше, ніж бажано, в Німеччині, Нідерландах, Швеції, а також деяких країнах Азії, зокрема Китаї, Кореї, Сінгапурі) [4];
- структурні дисбаланси (подальша перевага секторів виробництва послуг над виробництвом товарів, зокрема фінансиалізація

глобальної економіки [5, с. 42], пов'язані з цим неокolonізація, соціальне зубожіння тощо);

- дисбаланс виробництва приватних благ на користь міжнародних корпорацій (монополізація глобальних ринків готової продукції, а також фінансових потоків; так, США імпортує близько 2/3 всіх збережень світу, 1/2 обсягу експортованого капіталу надходить з Японії та Німеччини) [6, с. 17];

- дисбаланс виробництва глобальних суспільних благ (відсутність дієвих механізмів його регулювання, зокрема вирішення глобальних кліматичних проблем, провадження єдиної системи правил та процедур регулювання світової торгівлі);

- дігіталізація та віртуалізація господарського життя, пов'язані з ними проблеми виникнення економічних бульбашок, економічної безпеки глобальних транзакцій та стало економічного розвитку [7].

Найяскравішими прикладами політизації та контр-інституціоналізації сьогодення можуть слугувати останні події у світі. Це й криза, спричинена Брекзіт, й останнє самопроголошення президентом одного з політичних лідерів Венесуели, й військовий конфлікт в Україні. Окрім відчутно політичної складової, всі ці події характеризуються наявністю суттєвої економічної складової. З 2005 р. політична глобалізація характеризується вищими темпами зростання, ніж економічна (рис. 3).

Внаслідок цього навіть такий інструмент глобального економічного врядування, як «Саммі-

Рис. 3. Розвиток економічної та політичної глобалізації з 1970 р.

Джерело: KOF Globalisation Index [8]

трія + клуби країн», та один з його проявів, а саме Самміт в Давосі, який у 2019 р. не змогли відвідати лідери найбільших економік світу (США, Франція, ФРН, Китай), постали під сумнів [9]. Зазначимо, що саммітрія як елемент м'якої сили є чи не найнебезпечнішим, тому найефективнішим інструментом в періоди браку консенсусу та варіативності, а також полярності економічних інтересів. Таким чином, регіональні кризи поставили під загрозу вирішення глобальних викликів.

Відповідно, контр-інституціоналізація набуває нових рис, адже альтернативні форми інституціоналізму також перебувають в стані кризи. Це додає до загальної тенденції браку глобального економічного врядування.

Порівнюючи запропоновану систему глобального економічного врядування з характерними ознаками дефіциту глобального економічного врядування, можемо виокремити аспекти системи ГЕВ, які приводять до неефективного врядування глобальної економіки.

Виходячи із запропонованої в табл. 1 інформації щодо ролі того чи іншого режиму ГЕВ та його інструментарію в покритті дефіцитів ГЕВ, бачимо, що найбільший потенціал впливу на сучасному етапі мають надурядові організації та виробничі мережі. Серед джерел неефективного функціонування того чи іншого режиму найчастіше зустрічаються брак зацікавленості у вирішенні окремих проблем,

відсутність дієвих механізмів примусу, імплементації, мотивації, нестача економічних потужностей.

Як оптимальний варіант розглядається гібридний режим ГЕВ, який би поєднував окремі інструменти інших режимів. Наприклад, задля превенції структурних дисбалансів необхідно поєднувати зусилля виробничих мереж за умови координації їх цілей з цілями міжнародних організацій та міжурядових об'єднань.

Висновки з проведеного дослідження.

Сучасне глобальне економічне врядування характеризується наявністю системних дефіцитів. Так, наявна система ГЕВ з її різноманітними режимами не здатна повністю вирішити всі глобальні економічні проблеми. Про брак глобального економічного врядування свідчить існування істотних глобальних економічних дисбалансів, політизація прийняття економічних рішень, тенденції контр-інституціоналізації. Задля вирішення виявлених проблем варто використовувати гібридні форми глобального економічного врядування, які поєднували б зусилля представників як формального ГЕВ, так і неформального.

Результати, отримані в роботі, можуть бути використані в подальших дослідженнях з означеної тематики, а також в практичній діяльності міжнародних організацій, органів влади різних країн світу та учасників глобальних виробничих мереж.

Таблиця 1

Система ГЕВ та його дефіцити: точки розвитку

	Режими ГЕВ				
	Формальне ГЕВ		Неформальне ГЕВ		
	надержавні організації	міжнародні недержавні організації	виробничі мережі	міжурядові мережі	Змішане ГЕВ
Дефіцити глобального економічного врядування	I. Норми Правила Процедури Програми Настанови Прогнози	II. Рекомендації Діалоги Експертні ради Консенсуси Прогнози	III. Контракти Радництво Посередництво Лобювання Виробництво приватних та суспільних благ	IV. Рекомендації Діалоги Експертні ради Консенсуси Наміри дій Правила та процедури	V Гібридні інструменти
	Просторові (регіональні, країнові) дисбаланси	Сильний вплив, втім брак зацікавленості	Слабкий вплив	Сильний вплив, відсутність дієвих механізмів врахування інтересів реального сектору	Оптимальний варіант під час поєднання I, III та IV
	Структурні дисбаланси	Слабкий вплив	Сильний вплив	Сильний вплив, втім складність з провадження змін, відсутність механізмів примусу та координації інтересів	Оптимальний варіант під час поєднання III, розвитку I та IV
Джерело: розроблено автором	Дисбаланс виробництва приватних благ	Потенціал сильного впливу, втім відсутність механізмів примусу	Потенціал сильного впливу, втім відсутність механізмів примусу	Сильний вплив, втім відсутність зацікавленості в координації інтересів	Оптимальний варіант під час укріплення I та II
	Дисбаланс виробництва глобальних суспільних благ	Сильний вплив, брак ефективних інструментів імплементації та координації різноманітних інтересів, криза окремих інституцій, контрінституціоналізація	Помірний вплив, присутність механізмів спостереження, громадського контролю	Потенційно сильний вплив, брак особистої зацікавленості	Оптимальний варіант під час укріплення I
	Дігіталізація та віртуалізація господарського життя	Сильний вплив	Потенціал впливу	Сильний вплив	Оптимальний варіант під час укріплення I та II
Джерело: розроблено автором	Політизація	Слабкий вплив за умов кризи інституцій	Потенціал впливу	Слабкий вплив	Оптимальний варіант під час укріплення I за умови керування IV
	Контр-інституціоналізація	Слабкий вплив за умов кризи інституцій	Слабкий вплив	Сильний вплив, субституційність з боку виробничих мереж	Оптимальний варіант за умови керування III та IV

Список використаних джерел:

1. Zürn M. Contested Global Governance. *Global Policy*. 2018. № 9. P. 138–145. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1758-5899.12521>.
2. Coen D., Pegram T. Towards a Third Generation of Global Governance Scholarship. *Global Policy*. 2018. № 9. P. 107–113. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1758-5899.12527>.
3. UNCTAD. Trade and development report. 2018. 162 p. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2018_en.pdf.
4. Obsetfeld M. Addressing Global Imbalances Requires Cooperation. URL: <https://blogs.imf.org/2018/07/24/addressing-global-imbalances-requires-cooperation>.
5. IMF. World Economic Outlook, April 2018. Cyclical Upswing, Structural Change. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/03/20/world-economic-outlook-april-2018>.
6. McKinley T. The Monopoly of Global Capital Flows: Who needs structural adjustment now? URL: <https://www.networkideas.org/featured-articles/2006/05/the-monopoly-of-global-capital-flows-who-needs-structural-adjustment-now>.
7. OECD. OECD Digital Economy Outlook 2017. URL: <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/.../en/9317011e.pdf>.
8. KOF / KOF globalization index. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.
9. GED. World Economic Forum 2019. Will it make a difference? URL: <https://ged-project.de/allgemein-en/world-economic-forum-2019/?cn-reloaded=1>.